U begrijpt zoo langzamerhand wel, dat Dr Lewis niet veel houdt van een systeem van waarheid. De waarheid *is anti-confessioneel*. De waarheid is eigenlijk relatief. De kerkvader Augustinus had gelijk; Pelagius had ook gelijk. Of liever, ze hadden elk een deel van de waarheid. Ik zal zijn woorden hier maar weer letterlijk afschrijven: men mocht in het kleine Nederland zulke wonderen eens niet gelooven. Lewis zegt dan: „Augustine affirming man's moral incompetency and Pelagius affirming man's moral competency may both be right" (p. 107). [2])

Als men nu gebonden was aan de ouderwetsche wetten der logica zou men zeggen, dat Christus dan beide sterven moest en toch ook niet sterven moest voor onze zonden. Maar ziet u, het zit hem eigenlijk maar in die nieuwe logica. Of liever, het zit hem maar in de afwezigheid van alle logica.

Maar misschien zou *men* denken, dat het alleen aan onze menschelijke beperktheid ligt, dat wij dit alles niet kunnen verstaan. God heeft toch zeker wel een alomvattend plan? Voor Hem is de waarheid toch niet relatief? Och neen, gij hebt het al weer mis. Gij zit nog te veel gevangen in 't wargaren van de dogmatiek. Toen de mensch zondigde, is er wat met Gods plan geschied. Door Gods genade is er met God zelf iets geschied. Indien men het in zulke woorden durft uitdrukken: God heeft in zijn wezen een vreemd element toegelaten, met het onvermijdelijk gevolg, dat Hij in Zijn wezen verandering moest ondergaan. Hier zijn zijn woorden: „Because of man's sin something happened to God's plan. Because of God's grace something happened to God Himself. If one dare write such words, God admitted into his being an alien element, with the ensuing necessity of undergoing structural reorganization" (p. 170).

Als dus God Zelf geen systeem van waarheid heeft, daar Hij afhankelijk is van wat geschiedt in den tijd, zal het van ons zeker niet worden verwacht, dat wij een systeem van waarheid zouden hebben. Het is voor ons niets dan hoogmoed, als wij een systeem, een belijdenis, willen hebben en houden.

* * *

Men zal nu ook het raadsel boven wel verstaan. Lewis *was* vrijzinnig. Dat is wel duidelijk. Lewis *is* nu orthodox. Dat is nu ook wel duidelijk. Hij is niet al te orthodox. Hij is *figuurlijk gesproken* orthodox. Hij is Barthiaansch orthodox. Dus *blijft* hij nog vrijzinnig. Dat is wel overduidelijk. En toch wordt hij met open armen verwelkomd in een „Gereformeerde" School, te Princeton. Dat is omdat men daar ook steeds meer naar het *figuurlijke* overgaat.

De Holland—Amerikalijn te Rotterdam krijgt het nu wel druk; wie komt er naar de „Betooverde Wereld"? Ik houd mij voor de procenten aanbevolen!

Dr C. VAN TIL.

2) Augustinus met zijn leer van 's menschen zedelijk onvermogen en Pelagius met zijn leer van 's menschen zedelijk kunnen, kan men eigenlijk wel allebei aanvaarden.

Correspondentie van de Redactie.

F. te A. U schrijft mij een brief, waaruit ik volgende gedeelten (met weglating van plaatselijke bizonderheden) citeer:

„Voor eenige weken werd van den kansel bekend gemaakt, dat iemand tot onze Geref. Kerk wenschte OVER TE KOMEN welke persoon voorheen lid der Christ. Geref. Kerk was. Nu was het mij bekend, dat genoemde persoon LID DER C.D.U. en bovendien ANTI-MILITAIRIST is, terwijl hij bovendien de beginselen van de vereeniging KERK EN VREDE is toegedaan. Ik heb op grond van het volgende bezwaar tegen toelating gemaakt:

a. Lid der C.D.U.; b. Anti-Militairist; c. IJveraar voor de beginselen van Kerk en Vrede."

Tot zoover het eerste gedeelte van Uw brief. Verder schrijft U mij nog in het tweede gedeelte:

„Ik heb hier voor me liggen Uw referaat ter Ouderlingen-conferentie in de Classis Rotterdam der Geref. Kerken over „De beginselen der C.D.U." Daarin treft me het slot van Uw rede: „Ten slotte besluit spreker met de conclusie, dat we eigen schuld hebben te belijden ten aanzien van de doorwerking der on-gereformeerde beginselen en de beginselverdoezeling, die er in school, dat we om-der-lieve-vrede-wil het on-gereformeerde lieten doordringen in het gereformeerde leven." Moet ik uit deze conclusie opmaken, dat ook U uitgaat van de stelling dat een C.D.U.'er feitelijk niet meer in onze Gereformeerde Kerk thuis hoort?"

Tot zoover wat ik uit Uw brief citeer. Waar U mijn meening vraagt, antwoord ik het volgende,

a. Met de door U bedoelde passage in de rede heb ik voornamelijk gedacht aan het indringen van barthiaansche elementen in onze beschouwingen, het rangschikken van publieke verdedigers ervan onder „in wijderen zin gereformeerden", aan slappe tucht, juist inzake beginselvragen, etc.

b. Inzake den door U bedoelden man ben ik het met U eens, dat hij, indien vaststaat wat U van hem constateert, door den kerkeraad niet als lid der kerk kan worden aanvaard. Iemand, die tot de kerk wil overkomen, moet haar belijdenis aanvaarden. Mijns inziens is wat de C.D.U. in haar publieke optreden verdedigt, niet alleen opgekomen uit een algemeene houding, welke de belijdenis der gereformeerde kerken tegenstaat, en in verdere consequenties ertegen in gaat, maar ook in zijn concrete verlangens (met name ten aanzien van antimilitairisme en klassenstrijd) onvereenigbaar met art. 36 der Nederlandsche Geloofsbelijdenis, om maar niet meer te noemen. De man in kwestie zou dus, in het gestelde geval, de belijdenis willen aanvaarden, maar bewijst met zijn levensuitingen, dat hij ze feitelijk niet aanvaardt. Daarom kan de kerkeraad hem m.i. niet ontvangen in de kerk, tenzij zijn denken eerst op goede wijze tot rust en eenheid gekomen is. De tucht over kerkleden, die na hun geloofsbelijdenis op de boven aangegeven wijze feitelijk ermee in botsing komen, is een andere kwestie, die eigen moeilijkheden heeft. Hier evenwel geldt het een geval van iemand, die nog geen lid der kerk is. En m.i. hebt U — gegeven natuurlijk de juistheid van de door U verstrekte mededeelingen — Uw plicht gedaan door Uw bezwaren bij den kerkeraad bekend te maken.

Men kan zich van een in détails tredend onderzoek ontdoen, door op te merken, dat de beginselverklaring der C.D.U. niet *blijkt* te eischen van haar leden, wat in strijd is met Gods Woord of de belijdenis. Maar m.i. is dit niet geoorloofd. De C.D.U. heeft zich op verschillende punten vastgelegd; leidende figuren ervan hebben in leidende publicaties gezegd, dat de politiek der C.D.U. met die der S.D.A.P. veelszins parallel loopt. Bovendien moet elke kerkeraad in gevallen als dit erop letten, dat volgens de beginselverklaring der C.D.U. de leden „*zich verbinden*.... te getuigen (met woord EN DAAD) van wat zij in de concrete situatie van dezen tijd *zien* als de eischen van God ten opzichte van de maatschappelijke, internationale en koloniale vraagstukken". De man in kwestie zal zich dus over deze concrete eischen een concreet denkbeeld hebben gevormd; als men nu — uitgaande van wat de C.D.U. publiceert — hem deze concrete door hem gestelde eischen laat formuleeren (hij heeft zich immers reeds daartoe binnen C.D.U.-verband verbonden) zal aan te toonen zijn, dat *ze strijden met de belijdenis*. Hetgeen ook van „Kerk en Vrede" geldt.

K. S.

PERSSCHOUW

Over de pers.

Nu — alsof er nog niet genoeg gezegd is na de mislukte actie van den kerkeraad van Den Haag-West — enkele broeders weer beginnen, is het goed te letten op wat Ds I. de Wolff schrijft in „Enschedésche Kb.":

> De historie leert ons dat tengevolge van de zonde, de kerk steeds weer dien weg heeft moeten bewandelen, van opgaan, blinken en verzinken; het proces van lenteweelde, zomertijd, herfstinzameling en doodschen wintertijd.
>
> Maar wee ons, als wij het erop aan laten komen, en onze roeping verzaken.
>
> Altijd weer zullen we te letten hebben op de vosjes die den wijngaard verderven willen, en ingeslopen dwalingen bij het eerste begin hebben te stuiten, door polemiek hebben uit te zuiveren, en ook alle krachtig voortwoekerende giftplanten van zondige gewoonten hebben tegen te gaan, waartoe God Zelf aan Zijn kerk ook het middel der tucht heeft geschonken. Terwijl voorts positief de leer moet worden uitgebouwd door verdieping van kennis der Schriften, en, als het goed is, de kerk ook de kracht zal moeten bezitten, om door gestadige uitbouw der belijdenis haar leden ter hulpe te zijn in den strijd van het zeer gecompliceerde leven met zijn nieuwere richtingen en toestanden.

Ds J. D. Wielenga schrijft in „Franeker Kerkbode":

> En zoo is er op het oogenblik een campagne tegen Prof. Schilder aan den gang.
>
> Niet de eerste, o neen! Men herinnert zich toch nog wel het besluit van den kerkeraad van Den Haag-West? En nog wel wat meer.
>
> Maar nu, voordat het jaar 1935 ten onder gaat, moet onze pers, de kerkelijke pers, nog even flink tegen den Kamper professor blazen.

Ja, Den Haag-West. Wonderlijk mysterie. Sommigen — niet de minste broeders uit dien kerkeraad — beweren schriftelijk of in een vergadering: het ging niet tegen Schilder, we waren eigenlijk wat geschrokken van een nieuw weekblad. Anderen — ook ik zelf — letten er op, dat Prof. Besselaar, een der vaders des voorstels — juist door dat blad naar voren geschoven werd. Intusschen vervolgt Ds Wielenga:

> Hij kift? Hij hakt? hij enz.?
>
> Ja, als men roept: vrede, vrede en geen gevaar!
>
> Maar een ander noemt het principieele voorlichting; waarschuwen; de Gereformeerde belijdenis handhaven; op de kleinste afwijking wijzen, welke tot zooveel grootere moet leiden enz.

Ds A. M. Boeijinga schrijft in „Haarlemsch Kerkblad":

> Ik was zelf niet van plan over dit heibeltje in ons Kerkblad te schrijven. Doch waar zwijgen mijnerzijds zou kunnen worden uitgelegd als toestemmen, acht ik me verplicht er toch iets over te zeggen.
>
> In heel dit reeds maanden lang gaande geding over polemiek in de pers, moet ik gedurig denken aan de wijze regel: fortiter in re, suaviter in modo, dit is *krachtig* wat de *zaak zelf* betreft, doch *liefelijk* wat de *wijze* aangaat.
>
> Gelukkig de man die deze beide harmonisch weet te verbinden. Deze soort is echter niet dik gezaaid. De meesten hinken over naar één van beide kanten.
>
> En wat nu Prof. Schilder betreft, ook deze is van zekere eenzijdigheid niet vrij te pleiten.
>
> Fluweelen handschoenen heeft hij naast zijn schrijfmachine niet liggen. Ge vraagt uzelf wel eens af: waarde professor, kon uw houding niet een weinig soepeler wezen, uw schrijfwijze niet wat minder scherp, wat milder zijn?
>
> Doch tegelijk voeg ik er bij: velen weten niet wat soms achter de schermen reeds te voren is gepasseerd, waardoor deze schrijver langzamerhand wel geprikkeld moest worden. En als hij zich dan laat gaan, is het raak.
>
> Iemand als Prof. Waterink zal zich, in zekere weekgevoeligheid, daardoor vast niet zoo spoedig beleedigd gevoelen. Want ik herinner me onder andere nog diens aanpak van Ds Steen: Daar was geen centimeter fluweel bij.
>
> En ook Ds Sikkel lijkt me niet zoo spoedig te moeten klagen over de schrijfwijze van Prof. Schilder, die anderen in verdenking zou brengen.
>
> Want minstens even scherp brengt hij de heele Reformatie met één zin in verdenking.
>
> Hij durft toch te schrijven: „dat ik de wekelijksche lezing van dit blad gevaarlijk ga achten".
>
> Intusschen stem ik toe dat Prof. Schilder niet altijd geheel voldoet aan de eisch van „suaviter in modo".
>
> Maar we kennen de rangorde van waarheid en vrede. Eerst de waarheid en door haar tot vrede. En ten opzichte van de waarheid is hij bijkans altijd „fortiter in re".
>
> Krachtig, forsch en onverschrokken dient hij de waarheid gelijk hij die met oprechte ziel ziet. Ik zal er hier maar niet meer van zeggen. Doch als *anderen meenen het te moeten opnemen voor* degenen die door Prof. Schilder's schrijfwijze geraakt zouden zijn en die voor zichzelf maar moeten oordeelen of aan hun „suaviter in modo" zich altijd ten opzichte der waarheid paart een „fortiter in re", meen *ik* voor Prof. Schilder in de *hoofdzaak* van dit geding een goed woord te mogen en te moeten doen.

Ik citeer dit woord, omdat Ds B. van bepaalde kwesties meer weet dan anderen. Voorts voeg ik er aan toe, dat ik den regel: fortiter in re, suaviter in modo... nog nooit juist gevonden heb. „Res" en „modus" gaan samen... bij Dr Kuyper b.v. Na zijn dood heeft men hem in het gedenkboek daarom juist geprezen. En verder: de vraag naar een „zoete, zachte manier" bedoelt meermalen: een niet-preciese, niet-duidelijke manier. Men kan duidelijk spreken in wát men zegt, maar verder, vanwege de liefde, erg veel verzwijgen. Dat *zwijgen* is dan: suaviter, suaviter in modo... Maar in het *spreken* wordt de manier door de zaak zelf bepaald.

„De Wachter" schrijft:

> Toen de hoofdredacteur van „De Heraut" indertijd een polemiek had met Prof. Schilder, heeft hij het bekende schrijven van Den Haag-West aangegrepen om te verklaren, dat hij geen polemiek meer zou voeren met Prof. Schilder. Sommige ondeugende menschen beweerden toen, dat die Haagsche brief Prof. Kuyper bijzonder goed gelegen kwam. Dat laat ik nu echter maar gaan!
>
> Een gewoon mensch zou nu denken, dat „De Heraut" over Prof. Schilder zou zwijgen.
>
> Niet alzoo „De Heraut".

Even later:

> Eén vraag slechts wil ik Prof. Kuyper openlijk stellen: „Welk „effect" denkt U, dat uw opschrift en onderschrift hebben zullen ten opzichte van den persoon en den arbeid van Prof. Schilder?

Dr van Es van Leeuwarden heeft ook geschreven over de polemiek van Prof. Schilder en hij doet dit op een wijze, zóó laag bij den grond, dat ik er niet één woord aan wil verspillen. Alleen wil ik Dr van Es even herinneren aan 't geen indertijd in het „Geref. Theol. Tijdschrift" geschreven werd over zijn manier van strijdvoeren. Als hij dit nog eens naleest en daarmee tot zichzelf inkeert, zal het hem goed doen.

Ds H. J. Heida („Geref. Kbl. Vlaardingen"):

> Ik heb zelf wel eens brieven gehad van „hoogstaande" heeren en broeders, waarin zij met scherp gestelde bezwaren tot mij kwamen en intusschen niet konden nalaten op het „zalvende" en toch h.i. onware van een mijner stukjes te wijzen.
>
> Ik twijfel geen oogenblik of, gaf men sommige critici de volle ruimte, zij tegen bezwaarde broeders over hun taal en toon en stijl, zouden ingaan en daarmede de stand van zaken niet verhelderen, maar vertroebelen.

Ook:

> Veel ernstiger zijn de dingen zelf, die op den voorgrond treden, de bewegingen, die uit de diepte oprijzen en waarover of heel verschillend wordt geoordeeld, of de meerderheid eerbiedig zwijgt.
>
> Een vraag, die verrijst is steeds: wat behoort de houding der kerken te zijn tegenover onrustbarende bewegingen als C.D.U. en N.S.B.?
>
> Zijn de kerken ermee af door te zeggen: op de kerkelijke vergaderingen worden uitsluitend kerkelijke zaken behandeld.
>
> Welnu, de N.S.B. en de C.D.U. zijn geen kerkelijke bewegingen, maar liggen op staatkundig en maatschappelijk terrein.

„De Rotterdammer" schrijft:

> Het verzoek van Den Haag-West heeft in tal van kerkelijke bladen een ongunstige ontvangst gehad en aldra was een polemiek over polemiek-voeren ontbrand. Dit feit nu was één der bewijzen, dat onder de oppervlakte stroomingen elkander kruisen, die de volle aandacht verdienen.
>
> Eén der bewijzen. Want er is meer. In de uit deze wrijvingen voortgekomen perspolemiek trad toch duidelijk aan den dag een verschil in opvatting van het Geref. Kerkelijk leven t.o.v. het ernstige tijdsgewricht waarin we leven, en t.o.v. de wereld, die ons omringt. M.a.w.: eenerzijds een oriënteering naar het zoeken van wat samenbindt of behouden kan, ander-